

■ УДК 7.041.5:061.239(477)

К. Б. Рожак-Литвиненко, аспірант, Львівська національна академія мистецтв, м. Львів

ПОРТРЕТ У ТВОРЧОСТІ МИСТЕЦЬКОГО УГРУПОВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

Досліджується розвиток портретного жанру у творчості живописців і графіків, які входили до складу одного з найцікавіших українських художніх об'єднань поч. ХХ ст. — мистецького угруповання Легіону Українських січових стрільців 1914–18 рр. (Ю. Буцманюка, О. Куриласа, І. Іванця, Л. Геца, О. Сорохтея). Аналізуються окремі виконані ними живописні та графічні портрети, образний світ, стилістичні й композиційні особливості творів, виконавської манери, сформованої в складних фронтних умовах, стан портретів українських січових стрільців у колекціях музеїв. Розглянуто подальший творчий доробок цих митців у 1920–30-х рр.

Ключові слова: мистецьке угруповання Українських січових стрільців, портрет, живопис, графіка, перша третина ХХ ст.

К. Б. Рожак-Литвиненко, аспирант, Львовская национальная академия искусств, г. Львов

ПОРТРЕТ В ТВОРЧЕСТВЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ УКРАИНСКИХ СЕЧЕВЫХ СТРЕЛЬЦОВ

Исследуется развитие портретного жанра в творчестве живописцев и графиков, которые входили в состав одного из наиболее интересных украинских художественных объединений нач. ХХ в. — группы художников Легиона Украинских сечевых стрельцов 1914–18 гг. (Ю. Буцманюка, О. Куриласа, И. Иванца, Л. Геца, О. Сорохтея). Анализируются отдельные выполненные ними живописные и графические портреты, образный мир, стилистические и композиционные особенности произведений, исполнительской манеры, сформированной в сложных фронтных условиях, состояние портретов украинских сечевых стрельцов в музейных собраниях. Рассмотрены дальнейшие творческие наработки этих художников в 1920–30-х гг.

Ключевые слова: художественное объединение Украинских сечевых стрельцов, портрет, живопись, графика, первая треть ХХ ст.

K. B. Rozhak-Lytvynenko, postgraduate student, Lviv National Academy of Arts, Lviv

PORTRAIT IN THE CREATIVE WORK OF ART ASSOCIATION OF UKRAINIAN SICH RIFLEMEN (UKRAINSKI SICHIVI STRILTSI)

The paper studies some aspects of the development of the portrait genre in the in the works of the painters and graphic artists who were

the members of one of the most interesting Ukrainian art associations early twentieth century — a group of the artists of the Legion of Ukrainian Sich Riflemen (Ukraiński Sichovi Striltsi) in 1914-18 (Yu. Butsmaniuk, O. Kurylas, I. Ivanets, L. Gets, O. Sorokhtei). The author examines some of their paintings and graphic portraits, image-bearing world, stylistic and compositional features of the works, performing style, which were created in the complicated front-line balance pattern of the time, the safety state of portraits of Ukrainian Sich Riflemen (Ukraiński Sichovi Striltsi) in the museum collections. The author considers the further creative heritage of these artists in the 1920-30s.

Key words: Art Association of Ukrainian Sich Riflemen (Ukraiński Sichovi Striltsi), portrait, painting, drawing, first third of the twentieth century.

Постановка проблеми. Творчість українських митців Галичини періоду Першої світової війни (1914–1918) є однією з малодосліджених сторінок українського мистецтва ХХ ст. Більшість представників галицької творчої інтелігенції, що творила в цей час і брала активну участь у подіях національно-визвольного руху, було мобілізовано до складу Легіону Українських січових стрільців (УСС). У структурі цього військового формування створені відповідні передумови для заснування та діяльності професійного мистецького угруповання, представники якого плідно працювали в різних жанрах мистецької творчості. Серед першочергових творчих завдань угруповання, згідно з установчим документом, — зображення героїчних образів українського стрілецтва та стрілецьких типажів, що, відповідно, зумовило активний розвиток портретного жанру [17]. Над створенням портретної галереї військових УСС, а також українських громадських діячів, селян із місцевостей, розташованих у зоні бойових дій, у мистецькому угрупованні УСС працювали Ю. Буцманюк, О. Курилас, І. Іванець, Л. Гець; декілька образів стрільців зафіксував у своєму художньому блокноті в характерній ескізній манері О. Сорохтей [15]. Саме цей портретний доробок митців — українських стрільців — і донині в українській мистецтвознавчій науці висвітлений недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчий доробок мистецького угруповання УСС і, відповідно, стрілецький портрет стали об'єктами мистецтвознавчих досліджень лише на початку 1990-х рр. Проте ще в першій половині ХХ ст. самі стрільці намагалися всесторонньо висвітлювати свою творчу діяльність. Особливої актуальності осмислення мистецької спадщини УСС набуло в післявоєнний період — у 1920–30-і рр. Цінні каталоги виставок стрілецької творчості, які відбулися в містах Галичини з нагоди 20-ліття збройного виступу УСС: «Каталог вистави стрілецьких пам'яток 1914–1934 (23 грудня 1934 — 31 січня 1935; м. Львів)» [5], «Каталог вистави стрілецьких

пам'яток 1914–1934 (17 травня — 7 червня 1936; м. Тернопіль)» [4] та ін. У них містяться переліки й окремі репродукції експонатів, більшість з яких дотепер не збереглася. Повний список виставок стрілецьких робіт, а також музейних колекцій, у яких вони містилися, подає в публікації «Вистава стрілецьких пам'яток» [8] один з найактивніших членів мистецького угруповання УСС І. Іванець. Ці матеріали надають змоги хоча б частково реконструювати обсяги мистецької спадщини УСС, значне місце в якій посідають твори портретного жанру.

Сучасний стан збереження творів стрілецьких митців у музейних збірках Львова висвітлюється в монографії «Каталог втрачених експонатів Національного музею у Львові» [1] та публікаціях В. Бойка [2]. Першою спробою систематизувати доробок художників з Легіону Українських січових стрільців став альбом «Українські Січові Стрільці у боях та міжчасі: мистецька спадщина» [16].

Слід зазначити, що стрілецький період творчості митців, котрі працювали в жанрі портрета, — Ю. Буцманюка, О. Куриласа, І. Іванця, Л. Геца, — досліджено найменше. У більшості опублікованих праць, присвячених діяльності цих художників: С. Гординський «Юліян Буцманюк» [6], «Осип Сорохтей: художник і графік» [13], А. Крижанівський «Осип Курилас» [9], — їхні роботи, виконані під час Першої світової війни, згадуються побіжно, публікуються поодинокі репродукції. Водночас переважна більшість стрілецьких портретів перебуває поза увагою дослідників. Проте відомо, що художники УСС, виконуючи планові завдання військового командування, працюючи в польових військових умовах, намагалися саме через портретні образи військових побратимів та мирних мешканців не тільки розкрити героїчні будні стрілецтва, а й відобразити збірний візуальний образ військового лихоліття. Зважаючи на це, а також на трагічні наслідки знищення радянською владою більшості стрілецьких творів і тривалу заборону досліджень українського мистецтва, пов'язаного з національно-визвольним рухом, розвиток портретного жанру у творчості представників мистецького угруповання УСС потребує ґрунтовного наукового вивчення та є актуальним для мистецтвознавчої науки.

Мета статті — дослідити портрети художників — членів мистецького угруповання УСС. Основні завдання дослідження, відповідно до поставленої мети, є виявити та проаналізувати характерні риси портретів у творчості стрілецьких митців, розкрити їхні естетичні цінності, відзначити композиційні та стильові особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мета діяльності мистецького підрозділу УСС — відображення у творах мистецтва історії стрілецького війська та наслідків воєнного лихоліття для українського населення [17, с. 2, 4]. У зв'язку із цим, обґрунтованим було звернення

художників УСС до портретного жанру. Живописні та графічні портрети військових і селян повною мірою втілювали соціально-психологічні, духовно-моральні й художньо-естетичні аспекти військового часу.

Перші портрети стрільців восени 1914 р. в с. Горонда на Закарпатті виконав Ю. Буцманюк, котрий на той час уже був сформованим художником з великим досвідом виконання монументальних розписів [7, с. 161; 11, с. 16]. Із життєпису митця дізнаємося, що 1915 р. безпосередньо на фронті він створив два варіанти портрета австрійського генерала Р. Дрди (один зберігався в приватній збірці дружини генерала у Відні, інший — в архівах Бойової управи УСС) та дві копії портрета австро-угорського військового представника генерала Г. Фляйшмана, а в січні 1916 р. — олійний портрет австрійського полковника А. Шавмбург-Ліппе [6, с. 18]. Ці твори, а також портрети сотників УСС І. Коссака та С. Горука авторства Ю. Буцманюка експонувалися на виставці стрілецьких пам'яток у січні 1934 р., звідки передані на зберігання до Національного музею у Львові та в 1941 р. вивезені в Москву. Подальше їхнє місцез перебування невідоме. Оскільки репродукції вищезгаданих портретів не збереглися, проаналізувати їхні мистецькі якості неможливо [5, с. 5–7; 6, с. 10–11, 17, 18; 8, с. 3].

Дослідник творчості Ю. Буцманюка І. Кейван, котрий мав змогу оглядати згодом утрачені стрілецькі портрети художника, відзначав суттєву відмінність манери його станкового малярства від монументального. Він стверджує, що в той час як у розписах Ю. Буцманюк упевнено використовував нехарактерні для українського стінопису поєднання яскравих насичених барв, у станковому портретному малярстві оперував доволі обмеженою кольоровою гамою з тонкими світлотіньовими переходами [6, с. 34].

Ю. Буцманюк неодноразово звертався до стрілецької тематики після завершення Першої світової війни. Зокрема, портрети учасників визвольних змагань та стрілецького руху виконував у 1920–23 рр., під час перебування в чехословацькому таборі для інтернованих українських військових у Йозефові та після еміграції в 1950 р. до Канади, м. Едмонтон [6, с. 35, 58; 14, с. 72–73]. У 1998 р. в складі збірки «засекречених фондів» Слов'янської бібліотеки Чеської Республіки в Празі віднайдені декілька графічних портретів роботи Ю. Буцманюка, що за часом створення належать до періоду перебування в УСС, — «Голова старого з бородою» (папір, вугілля, 1915), «Голова старого з вусами» (папір, вугілля, 1915), «Голова юнака» (папір, вугілля, 1915), «Портрет юнака в косоворотці» (папір, вугілля, 1915), «Портрет Миколи Москалика» папір, олівець) [14, с. 4, 6, 79, 131–132].

Точність і лаконізм психологічної характеристики образу притаманні графічному портрету М. Москалика. Ю. Буцманюк зумів передати його рішучу, сувору вдачу, а стан вольової зосередженості виявляють упевнений, цілеспрямований погляд портретованого і поза, у якій його зображено — обличчя, підперте стиснутим кулаком.

На жаль, портрети Ю. Буцманюка, виконані на стрілецьку тематику, є однією з найменше збережених сторінок творчості художника. На основі цих декількох робіт можна дійти висновку, що Ю. Буцманюк доволі точно передавав характерні риси людської натури. У деяких живописних портретах удало поєднав реалістичний підхід до портретування з елементами імпресіонізму, що виявилися насамперед у колористичному вирішенні творів.

Найактивніше серед стрілецьких художників у жанрі портретного малярства працював О. Курилас. Під час його служби в стрілецькому війську, у Коші УСС у с. Тудинка (нині Терехівський р-н Тернопільської обл.) для художника була обладнана майстерня, у якій він працював до 1918 р. [15, с. 121]. З матеріалів у пресі та каталогів виставок відомо, що О. Курилас упродовж 1915 р. в польових воєнних умовах виконав близько 200 олійних портретів головних комендантів УСС — Г. Коссака, С. Горука, В. Дідушка, О. Букшованого, Н. Гірянця, А. Вариводи, З. Носковського; громадських діячів О. Назарука, Л. Лепкого, Олени Степанівни, М. Угриня-Безгрішного, Д. Вітовського, В. Шухевича та рядових стрільців [3, с. 12; 12, с. 289]. На жаль, більшість цих творів згодом, у 1952 р., знищила радянська влада [1].

Розлога експозиція портретного живопису О. Куриласа була представлена на Виставці стрілецьких пам'яток у Національному музеї у Львові в 1934 р. [5, с. 1]. Виставлені роботи надали змоги зауважити кілька характерних ознак творчості художника. Наприклад, у портреті Сеня Горука (рис. 1) на пейзажному тлі з фотографічною точністю відображена зовнішність стрільця: крупне обличчя, глибокі темні очі під густими бровами, рудуваті вуса. Обличчя змодельоване настільки майстерно, що майже фізично відчувається його життєвість. Холодний колорит убрання, зимовий краєвид, витриманий у сріблясто-сірій кольоровій гамі, виразно відтіняють живе тепло образу військового. О. Курилас змалював людину, сповнену мужності, глибокої внутрішньої сили, здатну протистояти викликам долі.

Подібні формально-художній і психологічний методи портретування простежуються і в інших роботах О. Куриласа, наприклад, портретах стрілецьких старшин В. Дідушка і Г. Коссака. Уведення в композицію реального пейзажу місцевості, якому автор надавав важливого значення, свідчить про відмову О. Куриласа від репрезентативно-умовного підходу до портретної композиції. У краєвидах

О. Куриласа простежуються елементи імпресіонізму. Він намагається відобразити миттєвий стан природи та пов'язати його з емоційним станом портретованих. Такий підхід зумовлений прагненням передати органічну єдність людини й оточення, — природного, побутового, архітектурного: саме це було властивим для стрільців, котрі тривалий час перебували в польових умовах. Зображення стрілецьких командирів у зимових одностроях на тлі засніжених ландшафтів передають відчуття свіжості зимового дня та безпосередньої реальності подій. Обізнаність художника зі стрілецьким середовищем дозволила йому створити глибоко осмислені образи стрілецьких провідників та вдало відтворити дух воєнної доби.

Крім портретів військових, під час служби в стрілецькому війську О. Курилас зобразив немало колоритних жіночих типажів: «Бідна жінка» (1916–1917), «Евакуйована дівчина з Гнильча» (1917, Пісочна), «Дівчина в народній ноші» (1917, Пісочна), «Дівчина з Пісочної» (1918) та ін. [3, с. 29–30; 16, с. 19]. Серед них особливою поетичністю характеризується образ «Евакуйованої дівчини з Гнильча» (1917, рис. 2). Зображення, виконане в стриманій сіро-коричневій гамі, виразно контрастує на світлому умовному тлі. Художник замилувано відтворює спокійну красу дівчинки, темні барви її вбрання. Зажурений вираз її обличчя, сумний, дещо потуплений погляд створюють відчуття на межі меланхолії і смутку, свідчать про пережиту особисту трагедію. М'яко модельоване обличчя обрамлене кучерявим волоссям, що вибивається з-під чорної хустини та вносить певну динаміку в композицію. Чорний колір хустки надає зображенню драматичності, посилює трагізм трактування образу.

О. Курилас виконував і портрети мешканців сіл, у яких зупинялися стрільці — «Ганнусі Кузьмишиної», «Марії Гришук», «Михайла Більського», «Анни Смик і Касі Гладій», «Кухня О. Кузьмича в Пісочній», «Учительки Галі» (всі — 1917) [16, с. 19]. Часто за допомогою лаконічних художніх засобів автор досягає реалістичного виразу обличчя, конкретної психологічної характеристики, передає душевний стан портретованих. Попри це, змальовані моделі цікавили художника і як носії місцевого етносу. Звідси — посилена увага до народних строїв, будівель, предметів побуту, природи тощо. Усі ці образи привабливі насамперед в аспекті розкриття життя українського народу в складних воєнних реаліях загалом. Портрети селян, позначені активним пошуком народного характеру, у творчості О. Куриласа стали своєрідним синтезом портретного і побутового жанрів.

У портретному жанрі серед стрілецьких художників працював і Л. Гец. У 1916 р. в часописі українського студентства «Шляхи» розміщені перші рисунки і графічні портрети талановитого митця Л. Геца

(портрети стрільців А. Пшепюрського, О. Левицького, О. Будзиновського, О. Навроцького, В. Дідушка) [18]. Окремі стрілецькі портрети Л. Геца містяться в «Антології стрілецької творчості», опублікованій у 1917 р. У цих ранніх роботах помітна еволюція митця від нечітких спроб відтворення зовнішності моделі до щоразу влучнішої конструктивно-пластичної побудови образу. У художній мові автора виявляються ознаки сецесії, насамперед домінуючу роль відіграють лінійний контур та декоративний підхід до трактування зображень.

На камерному портреті польового духівника А. Пшепюрського (рис. 3) автор зображує модель у скромному, проте затишному, інтер'єрі: військовий сидить за столом з книгою в руках, стіни кімнати прикрашені картинами. У позі портретованого відчуються зібраність, відстороненість від навколишньої дійсності та зосередженість на процесі читання. Основним виражальним засобом графічної мови є лінія, якою Л. Гец майстерно оперував, поєднуючи її з легким штрихуванням для передачі затінених поверхонь. Рисунок узагальнений і спрощений, лінії плавні, неначе створені єдиним, швидким рухом олівця. Силуетність та площинність у трактуванні форм, увага до виразності лінії в стрілецьких портретах Л. Геца свідчать про впливи на його творчість О. Кульчицької, І. Кулеця, О. Новаківського [10, с. 129]. Глибокі, психологічно гострі образи стрільців відображають особливості творчого світогляду Л. Геца з його тяжінням до ускладненої, символістичної проблематики.

У жанрі портрета в складі мистецького угруповання УСС працював і І. Іванець, про що свідчать матеріали в пресі, каталоги виставок та описи музейних фондів. Олійні портрети В. Дідушка, Г. Коссака, А. Вариводи, створені І. Іванцем, експонувалися в павільйоні УСС на виставці у Відні, звідки були перевезені до Національного музею у Львові на виставку стрілецьких пам'яток (15.09–15.10.1918); портрети Олени Степанівни, М. Їжака, А. Кравса зазначені в переліку матеріалів фонду Львівського історичного музею. На жаль, не збереглися ні оригінали, ні репродукції цих творів [2, с. 120; 5].

До стрілецької тематики І. Іванець звертався і після Першої світової війни. У 1922 р. в чехословацькому таборі для інтернованих військових Української галицької армії в Ліберці він створив серію графічних портретів громадських діячів і військових УСС та УГА — «Типи УГА на еміграції в Чехословаччині», віднайдену серед творів збірки образотворчого мистецтва Музею визвольної боротьби України в Празі [14, с. 53; 16, с. 17, 86]. Портрети цієї серії за композицією поділяються на два типи: перший — погрудні зображення військових та другий — зображення військових в інтер'єрах табірних бараків (рис. 4). Їх поєднує задум автора створити узагальнену галерею

типажів колишніх учасників українського національно-визвольного руху. Незважаючи на документальність творів, І. Іванець намагається розкрити психологічну характеристику образів у взаємозв'язку із зображеним середовищем. Товариська атмосфера в середовищі таборового життя, щоденне дружнє спілкування художника з портретованими дозволили йому спостерігати особливості вдачі, поведінки та темпераменту інтернованих вояків і вільно моделювати їхні образи.

Унікальний підхід до виконання портретів характерний для творчості О. Сорохтея. У його «портретах зі стрілецького записника», виконаних на папері в клітинку впродовж 1917–18 рр., образи стрільців трансформуються через призму їх суб'єктивного сприйняття художником (рис. 5) [8, с. 3]. Манера портретування О. Сорохтея, яку впевнено можна вважати експресіоністичною, полягала у виокремленні найхарактерніших та відкиданні другорядних рис зовнішності моделей. При цьому, щоб надати образам максимальної психологічної виразності, художник часто вдавався до деформації форм та нівелювання анатомічних пропорцій. Він вийшов за межі буденного сприйняття реальності та сформував новаторську, трансформовану через призму свого драматичного світогляду, концепцію портрета.

Висновки. Підсумовуючи аналіз розвитку портрета у творчості представників мистецького угруповання УСС, можна дійти висновку, що їхній портретний доробок, зважаючи на історичні обставини, є насамперед яскравим мистецьким виразником військового часу. На жаль, обмежена кількість збережених творів унеможлиблює повноцінно виявити і проаналізувати образні та стилістичні особливості розвитку портретного жанру у творчості стрілецьких митців. Проте навіть нечисленні наявні портрети свідчать про налагоджену роботу мистецького угруповання УСС у створенні портретної галереї діячів та очевидців української національно-визвольної боротьби. Слід зазначити, що важливою характеристикою мистецького середовища УСС була його полістилістичність, що виразно відобразилася і в портреті. Кожен зі стрілецьких митців-портретистів — Ю. Буцманюк, О. Курилас, І. Іванець, Л. Гець, О. Сорохтей — відзначався індивідуальною манерою трактування образів, використовуючи художні особливості реалізму, імпресіонізму, сецесії, символізму чи експресіонізму. Спільність їхніх поглядів іноді виявлялася лише в національно-визвольній площині. Попри складні умови праці, брак матеріалів, постійні зміни місця розташування військових підрозділів УСС художникам удалося за допомогою портретних образів відобразити навколишню дійсність у воєнних реаліях. Вплив творчості художників УСС на становлення тенденцій розвитку портретного жанру на західноукраїнських землях у середині — другій половині ХХ ст. буде темою подальших досліджень.

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Список використаних джерел

1. Арофікін В. Каталог втрачених експонатів Національного музею у Львові / В. Арофікін / Національний музей (Львів) ; авт.-упоряд. В. Арофікін, Д. Посацька. — Київ ; Львів : РВА «Тріумф», 1996. — 102 с.
2. Бойко В. Пам'ятки українського війська: втрати і спадок / Володимир Бойко // Наук. зап. Львів. іст. музею. — 1998. — Вип. 7. — С. 117–128.
3. В'юник А. О. П. Курилас : каталог меморіальної виставки і вступна стаття / А. В'юник. — Львів : [б. в.], 1957. — 31 с.
4. Вистава стрілецьких пам'яток : 17 травня — 7 червня [1936]. — Тернопіль : [б. в.], 1936. — 27 с.
5. Вистава стрілецьких пам'яток : 1914–1934 : 23 грудня 1934 — 31 січня 1935 / Національний музей, м. Львів, Мохнацького, 42. — Львів : [б. в.], 1935. — 32 с.
6. Гординський С. Юліан Буцманюк : монографічна студія / С. Гординський ; передм. Б. Стебельського ; вст. ст. С. Гординського ; за ред. М. Хом'яка. — Едмонтон, Канада : Накладом Канадського Наук. т-ва ім. Т. Шевченка, 1982. — 111 с.

7. Грималюк Р. Настінні розписи і вітраж каплиці Церкви Пресвятого Серця Христового у Жовкві / Р. М. Грималюк // Вісн. Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. — 2005. — № 1. — С. 146–154.
8. Іванець І. Вистава стрілецьких пам'яток / І. Іванець // Літопис Червоної Калини. — 1935. — Ч. 2. — С. 3–4.
9. Крижанівський А. Осип Курилас : [альбом-монографія] / А. Крижанівський. — Львів : Західноукр. інформ.-видавн. центр, 2008. — 279 с.
10. Лаврук Н. Творчість митців Східної Галичини в оригінальних листівках першої третини ХХ століття / Н. Лаврук // Вісн. Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв : мистецтвознавство : архітектура. — 2010. — № 1. — С. 125–130.
11. Мокрій В. Реставрація стінопису Церкви Пресвятого Серця Христового в м. Жовкві / В. П. Мокрій, О. Я. Садова // Нац. наук.-дослідний реставраційний центр України : Львівський філіал : бюлетень. — 2001. — № 2 (3). — С. 16–18.
12. Науменко К. Стрілецький маляр Осип Курилас / К. Науменко // Український альманах, 2001 / [відп. ред. С. Заброварний]. — Варшава : Об'єднання українців у Польщі, 2001. — С. 289.
13. Осип Сорохтей : художник і графік : альбом / упоряд. вид. Благодійний фонд підтримки та розвитку культурно-мистецьких ініціатив «Руст» ; літ. ред. Ю. Бабік ; передм. О. Ріпко. — Львів : [Кварт], 2008. — 234 с. : іл.
14. Пеленська О. Український портрет на тлі Праги : українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині / Оксана Пеленська ; Наук. т-во ім. Т. Шевченка в Америці, Нац. біб-ка Чеської Республіки — Слов'янська бібліотека. — Нью-Йорк, Прага : [б. в.] 2005. — 221 с.
15. Українські Січові Стрільці : 1914–1920 : у 20-ліття виступу : [альбом] / [Іван Іванець, Василь Софронів-Левицький та ін.]. — Львів : Накладом Ювілейного комітету, 1935. — 159 с.
16. Українські Січові Стрільці у боях та міжчассі : мистецька спадщина / Ін-т колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, Нац. музей у Львові ім. А. Шептицького, Нац. біб-ка Чеської Республіки — Слов'янська бібліотека ; упоряд. Ігор Завалій, Олена Кіс-Федорук, Тарас Лозинський [та ін.]. — Львів ; Київ : Оранта, 2007. — 192 с. : 313 іл.
17. Центральний державний історичний архів України м. Львів, ф. № 353 с, оп. № 1, спр. № 8 (Правильник «Пресової квартири українських січових стрільців»), 6 л.
18. Шляхи. — 1915. — № 2. — С. 59–61; 1916. — С. 760–764.

References

1. Arofikin V. Katalog vtrachenykh eksponativ Natsionalnoho muzeiu u Lvovi / V. Arofikin / Natsionalnyi muzei (Lviv) ; avt.-uporiad. V. Arofikin, D. Posatska. — Kyiv ; Lviv : RVA «Triumpf», 1996. — 102 s.
2. Boiko V. Pamiatky ukrainskoho viiska: vtraty i spadok / Volodymyr Boiko // Nauk. zap. Lviv. ist. muzeiu. — 1998. — Vyr. 7. — S. 117–128.

3. Viunyk A. O. P. Kurylas : kataloh memorialnoi vystavky i vstupna stattia / A. Viunyk. — Lviv : [b. v.], 1957. — 31 s.
4. Vystava striletskykh pamiatok : 17 travnia — 7 chervnia [1936]. — Ternopil : [b. v.], 1936. — 27 s.
5. Vystava striletskykh pamiatok : 1914–1934 : 23 hrudnia 1934 — 31 sichnia 1935 / Natsionalnyi muzei, m. Lviv, Mokhnatskoho, 42. — Lviv : [b. v.], 1935. — 32 s.
6. Hordynskiy S. Yuliiian Butsmaniuk : monohrafichna studiia / S. Hordynskiy ; peredm. B. Stebelskoho ; vst. st. S. Hordynskoho ; za red. M. Khomiaka. — Edmonton, Kanada : Nakladom Kanadskoho Nauk. t-va im. T. Shevchenka, 1982. — 111 s.
7. Hrymaliuk R. Nastinni rozpysy i vitrazh kaplytsi Tserkvy Presviatoho Sertsia Khrystovoho u Zhovkvi / R. M. Hrymaliuk // Visn. Kharkiv. derzh. akad. dyzainu i mystetstv. — 2005. — № 1. — S. 146–154.
8. Ivanets I. Vystava striletskykh pamiatok / I. Ivanets // Litopys Chervonoii Kalyny. — 1935. — Ch. 2. — S. 3–4.
9. Kryzhanivskiy A. Osyp Kurylas : [albom-monohrafia] / A. Kryzhanivskiy. — Lviv : Zakhidnoukr. inform.-vydavn. tsentr, 2008. — 279 s.
10. Lavruk N. Tvorchist myttsiv Skhidnoi Halychyny v oryhinalnykh lystivkakh pershoi tretyny XX stolittia / N. Lavruk // Visn. Kharkiv. derzh. akad. dyzainu i mystetstv : mystetstvoznavstvo : arkhitektura. — 2010. — № 1. — S. 125–130.
11. Mokrii V. Restavratsiia stinopysu Tserkvy Presviatoho Sertsia Khrystovoho v m. Zhovkvi / V. P. Mokrii, O. Ya. Sadova // Nats. nauk.-doslidnyi restavratsiinyi tsentr Ukrainy : Lvivskiy filial : biuletен. — 2001. — № 2 (3). — S. 16–18.
12. Naumenko K. Striletskyi maliar Osyp Kurylas / K. Naumenko // Ukrainskiy almanakh, 2001 / [vidp. red. S. Zabrovarnyi]. — Varshava : Obiednannia ukraintsviv u Polshchi, 2001. — S. 289.
13. Osyp Sorokhtei : khudozhnyk i hrafiik : albom / uporiad. vyd. Blahodiinyi fond pidtrymky ta rozvytku kulturno-mystetskykh initsiatyv «Rust» ; lit. red. Yu. Babik ; peredm. O. Ripko. — Lviv : [Kvart], 2008. — 234 s. : il.
14. Pelenska O. Ukrainskiy portret na tli Prahy : ukrainske mystetske sere-dovyshche v mizhvoienii Chekho-Slovachchyni / Oksana Pelenska ; Nauk. t-vo im. T. Shevchenka v Amerytsi, Nats. bib-ka Cheskoii Respubliki — Slovianska biblioteka. — Niu-York, Praha : [b. v.] 2005. — 221 s.
15. Ukrainski Sichovi Striltsi : 1914–1920 : u 20-littia vystupu : [albom] / [Ivan Ivanets, Vasyl Sofroniv-Levytskyi ta in.]. — Lviv : Nakladom Yuvyleinoho komitetu, 1935. — 159 s.
16. Ukrainski Sichovi Striltsi u boiakh ta mizhchassi : mystetska spadshchyna / In-t kolektsionerstva ukrainskykh mystetskykh pamiatok pry NTSh, Nats. muzei u Lvovi im. A. Sheptytskoho, Nats. bib-ka Cheskoii Respubliki — Slovianska biblioteka ; uporiad. Ihor Zavalii, Olena Kis-Fedoruk, Taras Lozynskiy [ta in.]. — Lviv ; Kyiv : Oranta, 2007. — 192 s. : 313 il.

17. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy m. Lviv, f. № 353 s, op. № 1, spr. № 8 (Pravylnyk «Presovoi kvatiry ukrainykykh sichovykykh striltsiv»), 6 l.
18. Shliakhy. — 1915. — № 2. — S. 59–61; 1916. — S. 760–764.

Список ілюстрацій

1. О. Курилас. Портрет Сеня Горука. 1916. Полотно, олія. 105,5x66,5. Збірка НМЛ ім. А. Шептицького, Ж 268 27250.
2. О. Курилас. Евакуйована дівчина з Гнильча. 1917. Полотно, олія. 57x45. Збірка НМЛ ім. А. Шептицького, Ж 280 27314/3.
3. Л. Ёец. Портрет А. Пшепюрського, польового духівника Українського Січового Війська // „Шляхи». 1916. — № 5. С. 762.
4. І. Іванець. Яків Голота — редактор „Українського скитальця». 1921. Папір, олівець. 30,2 x 23,9. Збірка Національної бібліотеки Чеської Республіки — Слов'янської бібліотеки. Т-О-UM 0298 // УСС у боях та міжчасі : мистецька спадщина : Лев Ёец, Іван Іванець, Осип Курилас, Олена Кульчицька, Леонід Перфецький, Осип-Роман Сорохтей / [упорядн. Ігор Завалій ... [та ін.]; Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, Національний музей у Львові ім. А. Шептицького, Національна бібліотека Чеської республіки — Слов'янська бібліотека. — Львів ; Київ : Оранта, 2007. — С. 134.
5. О. Сорохтей. Портрет січового стрільця з записника. 1917 1918. Папір, олівець. 8,5x10,5. (№ 1). Збірка родини художника.

Illustration references

1. O. Kurylas. Portret Senia Horuka. 1916. Polotno, oliia. 105,5kh66,5. Zbirka NML im. A. Sheptytskoho, Zh 268 27250.
2. O. Kurylas. Evakuiovana divchyna z Hnylcha. 1917. Polotno, oliia. 57kh45. Zbirka NML im. A. Sheptytskoho, Zh 280 27314/3.
3. L. Gets. Portret A. Pshepiurskoho, polovoho dukhivnyka Ukrainskoho Sichovoho Viiska // „Shliakhy». 1916. — № 5. S. 762.
4. I. Ivanets. Yakiv Holota — redaktor „Ukrainskoho skytaltsia». 1921. Papir, olivets. 30,2 kh 23,9. Zbirka Natsionalnoi biblioteky Cheskoii Respubliki — Slovianskoi biblioteky. T-O-UM 0298 // USS u boiakh ta mizhchasi : mystetska spadshchyna : Lev Gets, Ivan Ivanets, Osyp Kurylas, Olena Kulchytyska, Leonid Perfetskyi, Osyp-Roman Sorokhitei / [uporiadn. Ihor Zavaliy ... [ta in.]; Instytut koleksionerstva ukrainykykh mystetskykh pamiatok pry NTSh, Natsionalnyi muzei u Lvovi im. A. Sheptytskoho, Natsionalna biblioteka Cheskoii respubliki — Slovianska biblioteka. — Lviv ; Kyiv : Oranta, 2007. — S. 134.
5. O. Sorokhitei. Portret sichovoho striltsia z zapysnyka. 1917 1918. Papir, olivets. 8,5kh10,5. (№ 1). Zbirka rodyny khudozhnyka.

■ UDC 7.041.5:061.239(477)

Rozhak-Lytvynenko K. B., postgraduate student, Lviv National Academy of Arts, Lviv
prosvitaksenia@ukr.net

PORTRAIT IN THE CREATIVE WORK OF ART ASSOCIATION OF UKRAINIAN SICH RIFLEMEN (UKRAIINSKI SICHIVI STRILTSI)

The aim of this paper is to examine the portraits drawn by the painters and graphics artists who were the members of one of the most interesting Ukrainian art associations early twentieth century — a group of the artists of the Legion of Ukrainian Sich Riflemen (Ukraiinski Sichovi Striltsi) in 1914-18 (Yu. Butsmaniuk, O. Kurylas, I. Ivanets, L. Gets, O. Sorokhtei), considering their compositional and stylistic patterns.

Research methodology. The study has used the methods of formal, stylistic and comparative analysis of the visual materials.

Results. It is shown that the portraits in the works of the painters and graphics artists of the Art Association of Ukrainian Sich Riflemen (Ukraiinski Sichovi Striltsi) were first of all the artistic expression of the war-time during the First World War. A few portraits, which have been saved, testify to the established work of the Art Association in the field of the creation of the participators' portrait gallery and witnesses of the Ukrainian national liberation movement. It has been found that the important feature of the art environment of the Ukrainian Sich Riflemen's association was the combination of different styles. Every artist who created the portraits had his own artistic manner using the features of realism, impressionism, symbolism or expressionism. The artists' points of views were sometimes common only in the protection of national security interests. The study revealed that the artists of the Ukrainian Sich Rifleman had created in the complicated front-line balance pattern of the time; they were lack of materials and often changed their locations. The analysis of the data clearly indicates that they could depict the social realm with the portrait images.

Novelty. The paper presents an attempt to analyze the portraits drawn by the painters and graphics artists who were the members of the Art Association of the Legion of Ukrainian Sich Riflemen (Ukraiinski Sichovi Striltsi) which had not been studied in such aspect.

The practical significance. The information contained in the article can be useful for studying the Ukrainian art early 20th century, especially the period of the First World War.

Key words: Art Association of Ukrainian Sich Riflemen (Ukraiinski Sichovi Striltsi), portrait, painting, drawing, first third of the twentieth century.

Надійшла до редакції 28.01.2016 р.